

Makale Bilgisi: Olgun, N. P., Kaya, G. (2025). İstanbul'daki Moğolistanlı Göçmenlerin Kentsel Mekânla Etkileşimleri ve Sosyo-Kültürel Deneyimleri (Şişli İlçesi İzzetpaşa Örneği) DEÜ Edebiyat Fakültesi Dergisi, Cilt:12, Sayı:2, ss. 824-846.	Article Info: Olgun, N. P., Kaya, G. (2025). Interactions of Mongolian Migrants With Urban Space and Their Socio-Cultural Experiences in İstanbul (İzzetpaşa Neighborhood in Şişli District). DEU Journal of Humanities, Volume:12, Issue:2, pp. 824-846.
Kategori: Araştırma Makalesi	Category: Research Article
DOI: 10.69878/deuefad.1689554	DOI: 10.69878/deuefad.1689554
Gönderildiği Tarih: 02.05.2025	Date Submitted: 02.05.2025
Kabul Edildiği Tarih: 08.09.2025	Date Accepted: 08.09.2025

İSTANBUL'DAKİ MOĞOLİSTANLI GÖÇMENLERİN KENTSEL MEKÂNLA ETKİLEŞİMLERİ VE SOSYO- KÜLTÜREL DENEYİMLERİ (ŞİŞLİ İLÇESİ İZZETPAŞA ÖRNEĞİ)¹

Nur Pınar Olgun* Gazanfer Kaya**

ÖZ

Günümüzde, dünya genelinde ülke sınırlarını aşan göç hareketlerinin yoğunlaştığı bir dönem yaşanmaktadır. Göç veren ülkelerin içinde bulunduğu olumsuz koşullar uluslararası göç üzerinde temel bir itici etkindir. Hedeflenen ülkelerdeki yaşam koşulları ise göçmenler için çekici bir unsurdur. Türkiye'nin Avrupa ülkelerine yakın konumu, sosyo-ekonomik koşulları ve de istihdam olanakları, düzenli ve düzensiz göçmenler için cazibe noktalarını oluşturur. Bu çalışmanın konusu olan Moğolistanlı göçmenler, oldukça uzak bir coğrafyadan İstanbul'a göç etmişlerdir. Türkiye'deki Moğolistanlı göçmen grup üzerine gerçekleştirilen akademik araştırmalar oldukça sınırlıdır. Türkiye'deki uluslararası göç literatüründe görece sınırlı çalışmaların yürütüldüğü Moğolistanlı göçmenlerin; göç sonrasındaki kentsel mekânla olan etkileşimlerinin ve sosyo-kültürel deneyimlerinin araştırılması bu çalışmanın temel amacıdır. Bu bağlamda Moğolistanlı göçmenlerin deneyimlerini ele almak, göç olgusuna dair perspektiflerin geliştirilmesine ve de yeni çalışmaların yürütülmesine olanak verebilir. Şişli'deki Moğolistanlıların göç sonrasındaki kentsel mekânla etkileşimleri ve sosyo-kültürel deneyimleri nitel araştırma yöntemiyle incelenmiştir. Araştırma kapsamında, 15 katılımcıyla gerçekleştirilen yarı

¹ Bu çalışma, Nur Pınar Olgun'un "İstanbul'daki Moğolistanlı Göçmenlerin Mekânsal ve Toplumsal Etkileşimi (Şişli İlçesi İzzetpaşa Mahallesi)" başlıklı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

* Sosyolog, nurpinarolgun@gmail.com, ORCID: 0000-0002-0073-2143

** Prof. Dr., Dokuz Eylül Üniversitesi, gazanferky@gmail.com, ORCID: 0000-0002-8236-4419

yapılandırılmış yüz yüze mülakatlar temel veri toplama yöntemi olarak kullanılmış ve elde edilen veriler belli temalar çerçevesinde değerlendirilmiştir. Çalışmanın ulaştığı öne çıkan sonuçlar şu şekilde özetlenebilir. İstanbul'daki Moğolistanlı göçmenler, göçmen karşıtlığı, dışlanma, sosyal güvence yoksunluğu ve dil bariyeri gibi etkenler nedeniyle mekânsal ve toplumsal etkileşim konusunda sorunlar yaşamaktadırlar. Bu durum, göçmenlerin sosyal hayata katılımlarını engellemekte, sosyo-kültürel uyum süreçlerini etkilemektedir. Moğolistanlı göçmenler, kendi aralarında kurduğu dayanışma ağlarıyla bu sorunların üstesinden gelmeye çalışmakla birlikte, göç edilen kültürdeki insanların çoğunluğu ile benzer özellikler taşıyan (Türklük ve Müslümanlık gibi) Moğolistanlıların belirtilen sorunları daha az deneyimlediği bulgulanmıştır. Böylece İstanbul'da yaşayan Moğolistanlı ve diğer uluslararası göçmenlerin haklarını, sosyo-kültürel deneyimlerini ve uyumunu göz eten çok kültürlü göçmen politikalarının izlenmesi, yaşanan sorunların aşılmasına katkı sunabilir.

Anahtar Kelimeler: İstanbul, kentsel mekan, Moğolistanlı göçmenler, sosyo-kültürel etkileşim, İzzetpaşa Mahallesi

INTERACTIONS OF MONGOLIAN MIGRANTS WITH URBAN SPACE AND THEIR SOCIO-CULTURAL EXPERIENCES IN ISTANBUL (İZZETPAŞA NEIGHBORHOOD IN ŞİŞLİ DISTRICT)

ABSTRACT

In the current global context, cross-border migration has become increasingly prominent. The adverse conditions of the sending countries are a fundamental driving factor in international migration. Additionally, living conditions in the target countries are attractive prospects for migrants. Turkey's geographical proximity to European countries, its socio-economic conditions, and employment opportunities make it a point of attraction for both regular and irregular migrants. The Mongolian immigrants, the subject of this study, migrated to Istanbul from a relatively distant geography. Academic research on the Mongolian immigrant group in Turkey is quite limited. The main purpose of this study is to investigate the post-migration interactions and socio-cultural experiences of Mongolian immigrants, who have been relatively limited in the international migration literature in Turkey, with urban space. In this context, addressing the experiences of Mongolian immigrants may enable new studies to be conducted and perspectives to be developed on the phenomenon of migration. The interactions and sociocultural experiences of Mongolian people in Şişli with urban space after migration were examined using qualitative research methods. The main data collection method was semi-structured face-to-face interviews conducted with 15 participants, and the collected data were analyzed within specific thematic categories. The study's key findings can be summarized as follows. Mongolian immigrants in Istanbul face challenges in spatial and social interaction due to factors such as anti-immigrant sentiment, exclusion, lack of social security, and language barriers. This hinders their participation in social life and hinders their socio-cultural integration processes. While Mongolian immigrants attempt to overcome these challenges

through social support networks, it has been found that Mongolian immigrants who share similar characteristics (such as Turkishness and Islam) with the majority of the immigrant culture experience these problems less frequently. Thus, pursuing multicultural immigration policies that consider the rights, socio-cultural experiences and integration of Mongolian and other international immigrants living in Istanbul can contribute to overcoming the problems experienced.

Keywords: Istanbul, Urban space, Mongolian immigrants, socio-cultural interaction, Izzetpaşa neighborhood

1. GİRİŞ

İnsanlık tarihinin bütün dönemlerinde göçlerin yaşandığı bir gerçektir. Özellikle küreselleşme dönemi ile birlikte göç gerçekliğinin, uluslararası yönü ve etkileri daha da yoğun bir hal almıştır. Türkiye, Avrupa ülkelerine geçişteki coğrafi konumu, yakın coğrafyasındaki ülkelerdeki politik gerilimler ve iç çatışmalar ve de istihdam olanakları gibi nedenlerle uluslararası göçmenlerin yöneldiği ülkelerin başında gelir. Nitekim Türkiye'nin mega kenti olan İstanbul, son otuz yılda artan uluslararası göçmen hareketliliğine büyük oranda ev sahipliği yapmaktadır.² Bu bağlamda Türkiye'ye yönelen birçok ülkenin göçmeni gibi, Moğolistan'dan gelen göçmenlerin de en çok yaşadığı kent İstanbul'dur. Moğolistan, 1990'lı yılların başında Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla birlikte serbest piyasa ekonomisine yönelmiştir. Bu süreçte Moğolistan ciddi bir ekonomik kriz geçirmiş olup, ülkedeki istihdam sorunları dış göçü tetiklemiştir. İstanbul'un hem Avrupa'ya geçiteki konumu hem de istihdam olanakları, uzak bir coğrafyadan hareket eden Moğolistanlı göçmenlerin İstanbul'a göç etmelerine neden olmuştur. Göç, çok boyutlu bir gerçeklik olup, göçmenler göç ettiği ülkenin kentsel mekânıyla etkileşim içerisine girmekte ve de göç sonrası sosyo-kültürel deneyimler yaşamaktadırlar. Literatürde Moğolistan üzerine yapılan akademik çalışmalar (Çobanoğlu, 2017; Albayrak, 2015) dil, kültür ve Türkoloji üzerine yoğunlaşmakta ancak uluslararası göç bağlamındaki deneyimlere yer verilmemiştir. Göç üzerine yapılan çalışmalar ağırlıklı olarak Türkiye'deki Kazak, Kırgız ya da Ahıska Türkleri gibi Orta Asya toplulukları üzerine yapılmıştır (Subanova, 2013; DüNDAR, 2022). Buna karşın Moğolistanlı göçmenlerin Türkiye'deki yaşamlarına ilişkin sahaya dayalı sosyolojik nitel bir araştırma bulunmamaktadır. Bu çalışmada İstanbul'da yaşayan Moğolistanlı göçmenlerin kentsel mekânla kurdukları etkileşimler ve sosyo-kültürel deneyimleri araştırılmıştır. Araştırma nitel yöntemler ile yürütülmüş

² İstanbul İl Göç İdaresi'nin Haziran 2023 yılı verisine göre İstanbul'da, 670.988 ikamet izini sahibi yabancı, 531.381 geçici koruma sahibi Suriyeli ve 3784 uluslararası koruma başvuru sahibi olmak üzere toplam 1.206.153 yabancı bulunmaktadır (www.istanbul.goc.gov.tr). Düzensiz göçmenlerle birlikte bu sayının daha da yüksek olduğu açıktır.

olup; Kasım-Aralık 2023 tarihleri arasında, İzzetpaşa Mahallesi'nde yaşayan 15 Moğolistanlı göçmen ile yarı yapılandırılmış mülakatlar gerçekleştirilmiştir.

Genel anlamda göç, insanların sosyal, siyasal, ekonomik veya doğal nedenlerden kaynaklı olarak yer değiştirmeleridir. Göç, göç eden bireylerin ve toplulukların sahip oldukları kültürel değerleri, alışkanlıkları ve yaşam biçimlerini de beraberinde taşıdıkları bir süreçtir. Sosyolojik bir olgu olarak göç, ekonomik, kültürel ve psikolojik boyutları olan bir hareketliliklerdir. Göçmenlerin kalıcı veya geçici olarak farklı bir bölgeye yerleşmeleri, yalnızca bireysel yaşamlarını değil, aynı zamanda sonraki kuşakların da yaşamlarını etkileyecek olan uzun vadeli bir sürecin başlangıcıdır (Dağaşan ve Aydın, 2017, s. 737; Barışık, 2020, s. 3).

Sosyal, ekonomik, siyasal, kültürel yapılarda önemli değişimlere yol açan bir olgu olarak göç, dünyadaki gelişmelerin ayrılmaz bir parçasıdır. Bu bağlamda Haas ve diğerlerinin belirttiği “*Göçler Çağı*”nda (Haas vd., 2022) öne çıkan göç türü, uluslararası göçtür. Uluslararası Göç, *Göç Terimleri Sözlüğü*'nde “kişilerin geçici veya daimî olarak başka bir ülkeye yerleşmek üzere menşe ülkelerinden veya mutlak olarak ikamet ettikleri ülkeden ayrılmaları” şeklinde tanımlanmaktadır (International Organization for Migration, 2013, s. 88). Bu tanımda göçün süresi ve ulusal sınırları aşma özelliği vurgulanmakla birlikte, göçmenlerin göç etme kararı vermeleri, göç edilecek hedef ülkenin belirlenmesi, göç süreci ve göç sonrası yaşantı gibi bağlamları vurgulamak gerekir. Bu bağlamda uluslararası göç, hem menşe ülkeler hem de hedef ülkeler açısından sosyal, siyasal, ekonomik, demografik ve kültürel yapılar üzerinde önemli değişimlere yol açan dinamik bir süreçtir.

Uluslararası göç hareketliliğinde bireylerin çeşitli göç motivasyonları bulunmaktadır. Lee, göç veren bölgelerdeki bireyleri o bölgeden ayrılmaya zorlayan faktörlerin ve göç alan bölgelerdeki bireyleri çeken unsurların bulunduğunu belirtir (Lee, 1966, ss. 49-50). Hedef ülkeler ekonomik, siyasal, dini veya toplumsal sorunlar içersinde bulunmakla birlikte, bu ülkelerin sundukları çekici faktörler göçmenlerin kararlarını etkilemektedir. Ayrıca menşe ülkede ekonomik açıdan zor koşullarda yaşayan bireyler için daha iyi çalışma koşulları sunan ülkeler göç sürecini hızlandıran unsurlar arasında yer almaktadır. Göç sadece ekonomik nedenlerle sınırlı olmayan aynı zamanda sosyal ve kültürel faktörleri de içeren özelliklerle taşır. Nitekim göç tercihleri, eğitim düzeyi ve sosyokültürel farklılıklar gibi unsurları da içermektedir.

Türkiye, Asya ve Avrupa kıtaları arasında köprü konumunda olması nedeniyle tarih boyunca uluslararası göç hareketlerinde önemli bir ülke olmuştur. Nitekim 1980'lerden itibaren uluslararası göç hareketliliğinde önemli bir sığınma noktası konumuna gelmiştir. Türkiye'nin yakın coğrafyasındaki ülkelerde yaşanan siyasal ve toplumsal krizler ve derin iç çatışmalar uluslararası göç hareketliliğinin ana nedenleridir. Bu bağlamda

Arap Baharı sürecinde yaşanan çatışmalar, Rusya-Ukrayna Savaşı'nın getirdiği güvenlik sorunları Türkiye'yi göçmenler için cazip kılmıştır (Sever, 2015, s. 8; İçduygu, 2003, s. 68; Südaş, 2005, ss. 31-33). Türkiye, 2 milyon 865 bin Suriyeli mültecinin yanı sıra, toplamda 4 milyon 121 bin 663 göçmene ev sahipliği yapmaktadır (Anadolu Ajansı, 2025). Bu göçmenlerin büyük çoğunluğu İstanbul, Ankara, İzmir gibi gibi ülkenin önde gelen kentleri ve de Suriye sınırına yakın kentlerinde yaşamaktadırlar. Türkiye, ayrıca düzensiz göçmenler için Avrupa'ya geçiş imkânı sunan önemli bir geçiş güzergâhı, Erder'in ifadesiyle "*Bekleme Odası*" (Erder, 2020) konumuna da sahiptir.

2. Moğolistan ve Moğolistan'dan İstanbul'a Göç

Tarih boyunca köklü bir imparatorluk geçmişine sahip olan Moğolistan, 1600'lerin başından itibaren Mançu-Çin yönetimine girerek Çin'e bağlı bir eyalet haline gelmiştir. 1911'de Qing Hanedanlığı'nın çökmesiyle Moğolistan bağımsızlığını ilan etmiştir ancak uluslararası alanda tanınmak için diplomatik girişimler 1921'e kadar devam etmiştir. Moğolistan, 1921 yılında Mançu-Çin yönetimine karşı bağımsızlığını Sovyetler Birliği'nin desteğiyle kesinleştirmiş ve 1924 yılında resmi olarak Moğolistan Halk Cumhuriyeti adıyla kurulmuştur (Sezen, 2020, s. 3). Moğolistan, 1924-1990 yılları arasında Sovyetler Birliği'nin güdümünde kalmış ve bu ülkeden ekonomik destek almıştır. 1980'lerin sonlarında Sovyetler Birliği'nin zayıflaması, Moğolistan'ın Sovyetler Birliği'ne olan ekonomik ve siyasi bağımlılığının azalmasına yol açmıştır. 1990 yılında protestolar ve reform çağrıları sonucunda Moğolistan'da, çok partili seçimlere gidilmiştir. 1992 yılında kabul edilen yeni anayasa, ülkenin demokratikleşme sürecinde önemli bir noktayı oluşturur. Ayrıca 1992 Anayasası sonrasında piyasa ekonomisine dönük adımlar atılmıştır. Yine bu süreçte Moğolistan'ın tarım ve hayvancılığa dayalı ekonomisi, iklim ve doğal afetler nedeniyle büyük zarar görmüştür. Ekonomik faktörlerin göç üzerindeki doğrudan ve dolaylı etkisi göz önünde bulundurulduğunda, Moğolistan'daki deneyimlediği olumsuz ekonomik koşulların uluslararası göçü artırıcı bir unsur olduğu açıktır (Türk, 2013, s. 109; Ulziisaikhan, 2018, s. 22; Erdene-Ochir, 2022, ss. 13-14).

Geniş yüzölçümüne sahip Moğolistan, 3,5 milyon nüfusu ile dünyanın en seyrek nüfusa ülkesi kabul edilmektedir. En fazla nüfus başkent Ulanbator'da yaşamaktadır. Son 20 yılda Moğolistan'ın nüfus artış hızının ortalama yüzde 1,8 oranında bir seyir izlediği söylenebilir. Günümüzde Moğolistan ekonomisi, büyük ölçüde kömür ve bakır cevheri olmak üzere madencilığe, sonrasında ise tarım ve hayvancılığa dayalıdır. Coğrafyasından dolayı tarıma elverişli alan sınırlıdır ve geleneksel göçebe hayvancılık devam etmektedir. Bu nedenle ekonomi, büyük ölçüde madencilığe dayalıdır (Türk, 2013, ss. 112-113).

Moğolistan, coğrafi konumu itibarıyla Rusya ve Çin Halk Cumhuriyeti arasında yer almakta olup, bu durum ülkenin ekonomik ve siyasi

anlamda dışa açılmasını zorlaştırmaktadır. Bu engelleri aşmak ve uluslararası ekonomik ilişkilerini güçlendirmek amacıyla Moğolistan, 1990 sonrasında yeni diplomatik açılımlar gerçekleştirmiş ve “üçüncü komşu” politikasını benimsemiştir. Moğolistan için üçüncü komşu politikası, uluslararası iş birliği alanlarını genişletme, küreselleşme ve dengeleme anlamına gelmektedir (Radvan, 2019: 9). Moğolistan, etnik açıdan büyük ölçüde homojen bir nüfusa sahiptir. Ülke halkı ağırlıklı olarak Halha ve Oyrad Moğollarından oluşmaktadır. Halha ve Oyrad Moğolları, genellikle Doğu, Orta ve Güney Moğolistan’da yaşamaktadır. Nüfusun büyük çoğunluğu Moğol dilinin çeşitli lehçelerinden herhangi birini konuşmaktadır. Baskın lehçe olan Halha Moğolca ulusal dildir ve nüfusun %80’inden fazlası tarafından konuşulmaktadır (Kalan, 2021, s. 111).

Moğolistan, iç ve dış göç dinamikleri açısından önemli bir hareketliliğe sahiptir. Ülke içerisinde, nüfusun %30’u göçebe veya yarı göçebe olarak yaşamlarını devam ettirmektedir. Özellikle başkent Ulanbator’a büyük bir göç akışına yol açmaktadır. Kentleşmenin hız kazanmasıyla birlikte, şehir çeperlerinde yer alan ve “ger” olarak adlandırılan çadırların banliyöleşmeleriyle birlikte bu bölgelerde 300 binden fazla göçmenin yaşadığı tahmin edilmektedir. Ancak bu bölgede yaşayan insanlar, su, kanalizasyon, elektrik gibi temel altyapıların yetersizliği ve eğitim, sağlık gibi kamu hizmetlerine erişim zorluğu nedeniyle güçlükler yaşamaktadırlar (Mayer, 2014, s. 198).

Moğolistan yalnızca iç göç hareketliliğiyle değil, uluslararası göç hareketliliğiyle de dikkat çekmektedir. Ülkede 50 binden fazla yabancı göçmenin ikamet ettiği tahmin edilmektedir ve bu göçmenler ağırlıklı olarak Çin Halk Cumhuriyeti, Güney Kore, Rusya ve Asya ülkelerinden olup madencilik, inşaat, tarım, ormancılık, balıkçılık ve ticaret gibi sektörlerde çalışmaktadırlar (Akaha, 2006, s. 54). Öte yandan Moğolistan, göç veren bir ülkedir. Bireyler eğitim, mesleki gelişim, aile birleşimi ve uluslararası evlilik ve ekonomik nedenlerle ülkeyi terk etmektedirler. Ülkenin en büyük ticari ortaklarından olan Rusya ve Çin aynı zamanda en büyük göç hareketliliğinin yaşandığı ülkelerdir. Moğolistan’ın ticari ilişkileri de büyük ölçüde bu göç hareketleriyle bağlantılıdır. Ayrıca resmi olmayan tahminlere göre, yaklaşık 150 bin Moğolistan vatandaşı yurt dışında çalışmakta veya eğitim almaktadır (Tsogtsaikhan, 2008, ss. 14-15).

Türkiye’de uluslararası göçmenlere en çok ev sahipliği yapan kent olan İstanbul³, Moğolistanlı göçmenlerin de yöneldiği bir kenttir. İstanbul,

³ İstanbul, özellikle 1990’lı yıllardan itibaren uluslararası göç bağlamında büyük bir göç dalgası yaşamıştır. Bu süreç İstanbul’un sosyal, siyasal, ekonomik ve toplumsal yapısında önemli değişim ve dönüşümlere neden olmuştur ve bu dönemde özellikle Kumkapı semti göçmen toplulukların ana merkezlerinden biri olarak ortaya çıkmıştır. Bölgede yerleşik azınlıkların göç etmesiyle birlikte, Kafkaslarda Gürcistan ve

sahip olduğu merkezi konum ve istihdam olanakları nedeniyle uluslararası göçmenlerin yerleşim yeridir. Göçmen semti gibi kategorileştirmeler mekânsal kümelenmeyi işaret etmektedir. Bu nedenle ulusal, etnik, kültürel etkenler mekânsal kümelenmede belirleyici rol üstlenmektedir. Bu bağlamda, İstanbul'da yaşayan Moğolistanlı göçmenler, kentin uluslararası göç dinamikleri arasında yer almaktadır. İstanbul'un merkezi konumu ve iş imkânları Moğolistan'dan gelen göçmenler için de kenti cazip hale getirmiştir.

İstanbul'daki Moğolistanlıların kümelendiği Şişli, tekstil sektörünün önemli bir merkezidir. İstanbul'da büyük bir potansiyele sahip olan bu sektör, yerli ve uluslararası göçmen iş gücünün en fazla rağbet ettiği ve istihdam edildiği sektörlerin başında gelmektedir. Ancak bununla birlikte, tekstil sektöründeki iş gücüyle ilgili olarak kayıt dışı istihdamın yüksekliği, çalışma saatlerinin esnekliği, üretimin emek yoğun niteliği gibi özellikler ön plana çıkmaktadır. Diğer bir deyişle, bu sektör özellikle uluslararası göçmen işçilere çalışma saatleri, ücretler ve sigortalılık bakımından güvencesiz çalışma koşullarını dayatmakta ve bu da kol emeğine dayalı olarak çalışan işçilerin iş yaşamında çeşitli olumsuz deneyimler yaşamalarına yol açmaktadır. Söz konusu çalışma koşulları, beraberinde uluslararası göçmenlerin daha fazla istihdam edilmesini getirerek yerli çalışanların emek piyasasına katılım oranını düşürebilmektedir (Akçay, 2022, s. 66). Dolayısıyla, tekstil sektörünün en fazla yoğunlaştığı İstanbul'da, uluslararası göçmenlerin ucuz iş gücü olarak görüldüğü, güvencesiz ve zor koşullarda emek piyasasına dâhil edildiği ve bunun birçok defa yerli iş gücünün aleyhine bir sonuç doğurduğu söylenebilir. Tekstil sektörünün yarattığı ucuz iş gücü istihdamı nedeniyle Şişli İlçesi uluslararası göçmenlerin kümelenmesi bakımından önemli bir konuma sahiptir. Moğolistanlı göçmenler özelinde tekstil atölyelerinin yoğun olduğu Kurtuluş, Osmanbey, Çağlayan ve İzzetpaşa gibi mahallelerde göçmenler ağırlıklı olarak yaşamaktadırlar. IOM'un verisine göre Şişli'deki Moğolistanlı göçmen nüfusu 2019 verilerine göre 1.643'tür. Bu sayının %64.4'ünün 2015 ve öncesinde; %35.6'sının 2016 ve sonrasında geldiği bilinmektedir (International Organization for Migration, 2019).

Araştırmanın odak noktasını oluşturan İzzetpaşa Mahallesi (önceki adıyla İzzetpaşa Çiftliği Mahallesi), doğusunda Kuştepe, batısında ve güneyinde Merkez Mahallesi ve kuzeyinde Hürriyet Mahallesi yer alan bir gecekondulu mahallesidir. 1960'lı yılların başında yoğun iç göçler ile birlikte ilk yerleşim yerleri görülmüştür.⁴ Mahalleye ağırlıklı olarak Sivas,

Türkmenistan gibi ülkelerden, Afrika'da Somali ve Nijerya gibi ülkelerden, aynı şekilde Doğu Avrupa ve Ortadoğu ülkelerinden gelen göçmenler semte yerleşmiş ve Kumkapı, merkezi konumu, konut olanakları ve iş imkânlarına yakınlığı nedenleriyle cazip bir yerleşim yeri halini almıştır (Biehl, 2014, s. 56-57).

⁴ İstanbul Büyükşehir Belediyesi. (2023). *Şehir Haritası*.

<https://sehirharitasi.ibb.gov.tr>

Gümüşhane ve Kastamonu'dan gelen göçmenler yerleşmiştir. Bununla birlikte İzzetpaşa Mahallesi'ne, özellikle Suriye, Moğolistan, Özbekistan'dan gelen göçmen topluluklarının yerleştiği gözlemlenmektedir. Mahallenin küçük ölçekli tekstil atölyelerine ev sahipliği yapması, ucuz göçmen iş gücünün istihdam edilmesine ve emek sömürüsüne ortam hazırladığını belirtmek gerekir. Bu nedenle İzzetpaşa Mahallesi hem ülke içi göçmenler hem de uluslararası göçmenler için önemli bir yerleşim bölgesidir. İzzetpaşa Mahallesi, Moğolistanlı göçmenlerin en yoğun yaşadığı mahallelerden biridir. Bu mahallede Moğolistanlı göçmenlerin kendi işletmelerini kurdukları iş piyasasına dahil oldukları ve çeşitli sosyal ağlar geliştirdiklerini söylemek mümkündür. Mahallede Moğolistanlı göçmenlerin açtığı restoranlar, kargo şirketleri ve kuaför gibi işletmelerin varlığı, Moğolistanlı topluluktaki bazı kişilerin mahallede kalıcı bir yerleşim oluşturduğunu göstermektedir.

3. Yöntem

Bu çalışmada İstanbul'a göç eden Moğolistanlı göçmenlerin mekânsal ve sosyo-kültürel etkileşimlerini anlamak amacıyla, nitel bir araştırma gerçekleştirilmiş olup, yarı yapılandırılmış görüşme tekniği aracılığıyla sahadan veriler toplanmıştır. Çalışma kapsamında Şişli İlçesi'nde yaşayan 15 Moğolistanlı göçmen ile Kasım-Aralık 2023 tarihleri arasında görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşmecilerin seçimi, amaçlı örnekleme yöntemiyle belirlenmiş olup kartopu örnekleme tekniği kullanılarak göçmenlerin kendi sosyal ağları aracılığıyla diğer görüşmecilere ulaşılması sağlanmıştır. Görüşmelere göç deneyimlerini ve sosyo-kültürel etkileşimlerini anlamaya yönelik olarak 34 soru yöneltilmiştir. Çalışmanın amacı doğrultusunda İzzetpaşa Mahallesi'nde yaşayan 6'sı kadın, 9'u erkek toplam 15 Moğolistanlı göçmen saha araştırmasına dâhil olmuşlardır. Görüşmelerden elde edilen veriler, görüşmelerin transkript edilmesinin ardından tematik analiz yöntemiyle çözümlenmiştir. Tematik analiz, verilerin anlamlı temalar etrafında organize edilmesini ve bu temalar üzerinden sosyal olguların anlaşılmasını sağlamaktadır (Braun ve Clarke, 2006, ss. 79-83). Bu çalışmada bazı sınırlılıklar da bulunmaktadır. Nitekim en büyük sınırlılık örnekleme ulaşma konusunda yaşanmıştır. Göçmenlerin çoğunluğunun ikamet izinlerinin bulunmaması ve yasadışı göçmen statülerinde bulunmaları nedeniyle, araştırmaya dahil olma noktasında çekinceleri olmuştur. Bu durum etik açıdan hassas bir yaklaşım gerektirmenin yanı sıra erişilebilir örneklemin daralmasına neden olmuştur. Dolayısıyla yasal statüyle ilgili belirsizlikler, verilerin derinliğini etkilemiş olabilir. Bu yönüyle çalışma, temsiliyet açısından belirli sınırlılıklar barındırmaktadır. Ayrıca dil bariyeri de önemli bir sorun teşkil etmiş, bu nedenle yalnızca Türkçe veya İngilizce bilen göçmenler ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Çalışmanın diğer sınırlılığı ise Moğolistanlı göçmenlere ilişkin literatürün hem Türkçe hem de uluslararası kaynaklarda oldukça sınırlı olmasıdır. Bu durum kuramsal çerçevenin oluşturulmasında ve bulguların yorumlanmasında kısıtlayıcı olmuştur. Bu

nedenle, İstanbul’da yaşayan Moğolistanlı göçmenlere yönelik internet siteleri bilgileri, basın haber ve açıklamalar gibi ikincil kaynaklardan da yararlanılmıştır.

4. Saha Araştırmasının Bulguları

Çalışmada katılımcı Moğolistanlı göçmenlerin anlatıları transkript yöntemi üzerinden analiz edilmiş ve araştırma sonucunda temalar ile yorumlanmıştır.

4.1. Demografik Özellikler

Görüşme ci Kodu	Cinsiy eti	Yaş ı	Eğitim Durumu	Medeni Durumu	Çocu k Sayıs ı	Hane Gelir i	Doğum Yeri	Hane Halkı Sayıs ı	Mesleği
Görüşmec-i-1	Erkek	20	Öğrenci	Bekar	-	1500 0	Ulanbato r	4	Garson
Görüşmec-i-2	Erkek	27	Öğrenci	Evli	1	2000 0	Tarialan	3	İşletme Sahibi
Görüşmec-i-3	Erkek	29	Öğrenci	Evli	1	3200 0	Tarialan	4	İşletme Sahibi
Görüşmec-i-4	Kadın	50	Üniversi te	Evli	1	-	Ulanbato r	3	Uluslararası Ticaret
Görüşmec-i-5	Kadın	47	Lise	Boşanmış	1	1500 0	Dornogovi	1	Turizm Çalışanı
Görüşmec-i-6	Erkek	31	Lise	Evli	-	1000 0	Dornod	2	Tekstil Çalışanı
Görüşmec-i-7	Erkek	25	Öğrenci	Bekar	-	-	Tarialan	4	-
Görüşmec-i-8	Kadın	32	Lise	Bekar	-	1500 0	Ölgii	2	Tekstil Çalışanı
Görüşmec-i-9	Erkek	26	Lise	Bekar	-	1000 0	Uvs	3	Tekstil Çalışanı
Görüşmec-i-10	Kadın	34	Lise	Boşanmış	1	1500 0	Ulanbato r	2	Çocuk Bakıcısı
Görüşmec-i-11	Erkek	22	Öğrenci	Bekar	-	1000 0	Ulanbato r	3	-
Görüşmec-i-12	Erkek	29	Öğrenci	Bekar	-	2000 0	Suhbaatar	4	Garson
Görüşmec-i-13	Erkek	34	Lise	Evli	-	2000 0	Ulanbato r	2	İşletme Sahibi
Görüşmec-i-14	Kadın	30	Lise	Evli	-	1000 0	Ulanbato r	2	İşçi
Görüşmec-i-15	Kadın	26	Üniversi te	Bekar	-	1000 0	Ulanbato r	3	İşçi

Tablo 1: Görüşmecilere Ait Sosyo-Demografik Bilgiler

Yukarıdaki tablo İzzetpaşa Mahallesi'nde yaşayan Moğolistanlı göçmenlerin sosyo-demografik yapısını ortaya koymaktadır. Bu bağlamda görüşmecilerin cinsiyet, yaş, eğitim düzeyleri, medeni durumları, çocuk sayısı, gelir düzeyi, meslekleri, doğum yeri ve hane yapısı gibi değişkenleri tablolarda yer almaktadır. Görüşmecilerin 9'u erkek, 6'sı kadın olup, cinsiyet dağılımında erkekler çoğunluğa sahiptir. Yaş aralığı ise 20-50 yaş arasında değişmektedir. Eğitim durumu açısından katılımcılar arasında lise ve üniversite mezunlarının yanı sıra öğrenci statüsüne sahip bireyler de bulunmaktadır. Lise mezunu birey sayısı en yaygın eğitim seviyesi olarak öne çıkarken üniversite mezunu olan görüşmeci sayısı daha sınırlıdır. Medeni durumları incelendiğinde bekar veya evli olan görüşmecilerin sayısı birbirine yakındır. Boşanmış ve Türkiye'ye gelmiş birey sayısı azdır ve bu grupta yalnızca iki kadın görüşmeci bulunmaktadır. Hane gelir durumu, çalışılan işe bağlı olarak farklılık göstermektedir ve gelir aralığı 10.000 ile 32.000 arasında bir değişkenliğe sahiptir. En yüksek gelir seviyesine sahip olan görüşmecilerin ise işletme sahibi olduğunu söylemek mümkündür. Doğum yerleri incelendiğinde, görüşmecilerin Ulanbator, Tarialan, Dornod, Uvs, Ölgii, Suhbataa, Dornogovi gibi Moğolistan'ın çeşitli bölgelerinden olduğu görülmektedir. Meslek grupları açısından ise tekstil sektörünün en yaygın istihdam alanı olduğu dikkat çekmektedir. Bunun yanı sıra garson, işletme sahibi, turizm çalışanı, çocuk bakıcısı ve uluslararası ticaret ile uğraşan görüşmeciler de bulunmaktadır. Görüşmelerin yapıldığı dönem olan Kasım-Aralık 2023 dönemlerinde asgari ücretin 10.008 Türk Lirası olduğu düşünüldüğünde, asgari ücret gelir seviyesine sahip olan görüşmeciler yoğunluktadırlar ve de görüşmecilerin büyük bir kısmı emek yoğun sektörlerde çalışmaktadırlar.

Bu bulgular, İstanbul'da yaşayan Moğolistanlı göçmenlerin genellikle düşük gelirli ve emek yoğun sektörlerde çalıştığını, ancak belirli bir kesimin ise girişimcilik faaliyetlerine yöneldiğini ortaya koymaktadır. Bu nedenle yukarıdaki veriler, Moğolistanlı göçmen işçilerin İstanbul'daki işgücü piyasasındaki konumlarını ve sosyo-ekonomik koşullarını anlamak açısından da önemlidir.

4.2. Moğolistan'dan İstanbul'a Göç

Uluslararası bağlamda her ne kadar sosyal, kültürel, çevresel ve ailevi nedenler insanların ülkelerini terk ederek, farklı bir yaşam alanı yaratmak adına başka bir ülkeye göç etme sürecinde rol oynasalar da ekonomik geçim kaygısı ve refah bir yaşam sürdürme isteği hemen her zaman en temel göç nedeni olmuştur (Köşk ve Özbek, 2017, s. 248). Küresel ölçekte ekonomik ve siyasi dalgalanmalar uluslararası göç hareketliliğini şekillendiren temel dinamiklerdir. Türkiye'ye yönelik Moğolistanlı göçmenlerin de bu süreçten etkilendiği ve göç motivasyonlarının başında ekonomik fırsatların geldiği görülmektedir. Nitekim katılımcılar şunları ifade etmişlerdir.

“Boşandıktan sonra ekonomik sorunlar oldu. Bir arkadaşım Türkiye’ye gidiyordu, ilk ondan duydum sonra ben de geldim.” (Katılımcı-5).

“Tabii, ilk olarak maddi anlamda çalışmak için geldim. İlk geldiğim zamanlarda çalışıp aileme destek olabiliyordum. Kazancım iyiydi. Ama şuan zorlanıyorum. Çünkü her şey giderek pahalı oluyor.” (Katılımcı-15).

Moğolistan ekonomisi ağırlıklı olarak madencilik, tarım ve hayvancılık gibi faaliyetlere dayalı olması ve ekonomik dengesizlikler ile iş imkanlarının kısıtlı olması nedeniyle bireylerde göç motivasyonu oluşturmaktadır. Özellikle İstanbul’un dinamik yapısı ve ekonomik fırsatları Moğolistanlı göçmenler için çekici bir faktördür.

Moğolistanlı göçmenlerin Türkiye’ye göç etmesindeki diğer faktör yükseköğretim faaliyetleridir. Bu bağlamda uluslararası göç anlamında giderek artan uluslararası öğrenci kavramı ortaya çıkmaktadır. Uluslararası öğrenciler, eğitim amacıyla farklı bir ülkeye göç eden bireyler olarak tanımlanır (Kahraman, 2023, s. 49). Uluslararası öğrenci göçü, bireylerin daha kaliteli bir eğitim alarak istihdam olanaklarını artırma beklentisi ile ilişkilidir. Türkiye’nin bu bağlamda uluslararası yükseköğretim noktası olmasında “Türkiye Bursları” adı altında Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı (YTB) aracılığıyla düzenlenen çeşitli burs programlarının önemli rol oynadığı görülmektedir. Göçmenlerin Türkiye’de üniversite eğitimi almalarında bursların yanı sıra Moğolistan’da varlığını gösteren Türk Lisesi gibi eğitim kurumları ve bu liselerde eğitim almış yakınları da etkili olmuştur.

“Lisedeyken Türkçe öğrendim ama aklımda Türkiye yoktu, sadece yurtdışında okumak istiyordum. Öğretmenlerim YTB burslarından bahsetti, başvurdum ama kazanamadım. Sonra YÖS isminde Yabancı Öğrenci Sınavı adında bir sınavın olduğunu öğrendim. İstanbul Üniversite’sine başvurdum ve böylece buraya taşınmış oldum. Ailemde benden önce Türkiye’ye taşınan olmadı. Kararı vermemde okuduğum lise, öğretmenler etkili oldu diyebilirim. Benim hayalim yurtdışında eğitim ve deneyim geçmişimin olmasıydı” (Katılımcı-3).

Yaşadığım ilçede Türkler çok fazlaydı ve turist olarak gelen Türkler de vardı. O yüzden Türkiye çok yabancı değildi bize. Abim Uvs’ta Türk Lisesi’nden mezun oldu ve üniversite eğitimi için Türkiye’ye geldi, sonra da yerleşti. Ben de lise bittikten sonra Türkiye için Yabancı Öğrenci Sınavı’na girdim ve Sakarya’ya geldim. Beş yıl boyunca KYK olan yurttta kaldım. İlk yıl Türkçe hazırlık aldım (Katılımcı-2).

Katılımcıların da belirttiği üzere Moğolistanlı göçmenlerin Türkiye’ye yönelik göç sürecinde ekonomik faktörlerin ve eğitimde fırsat arayışının önemli rol oynadığını söylemek mümkündür. Ekonomik etmenler göç hareketlerinde önemli bir motivasyondur (Castles vd., 2022). Daha istikrarlı ekonomik koşullar sunan ülkelere yönelen göç hareketliliği,

bireylerin ekonomik kaygılar ile hareket ettiklerini göstermektedir. Aynı zamanda istihdam olanakları, işgücü talebi, ücret farklılıkları gibi etmenler çekici unsurları oluşturmaktadır. Bununla birlikte eğitimde fırsat arayışı, öğrenci göçüne neden olmaktadır. Uluslararası öğrenci göçü, bulundukları ülkeden daha avantajlı konumda olan ülkelere yönelik bir eğitim göçüdür ve genellikle tarihi ve kültürel bağların bulunduğu ülkelere yönelik gerçekleşmektedir (Lee ve Tan, 1984; Özoğlu vd., 2012; Tekin, 2022, s. 140). Türkiye'ye yönelik öğrenci göçünde Moğolistan'da bulunan Türk okulları önemli bir işleve sahiptir. Bu sayede öğrenciler Türk dili, kültür ve tarihini öğrenme ve çeşitli burs ve sınavlardan haberdar olmaktadır. Bu çerçevede, Moğolistanlı göçmenlerin Türkiye'ye göç etme kararlarında daha iyi bir yaşam standardına ulaşma arzusu, eğitim fırsatlarına erişim isteği gibi etmenler ön plandadır. Göçmenlerin göç sonrasındaki sosyo-kültürel deneyimleri de oldukça kritik bir konudur.

4.3. Sosyo-kültürel Deneyimler

Uluslararası göç süreci, bireylerin hedef ülkede bulunan göçmen yakınları aracılığıyla göç etmesi, göç edilen ülkede ortak kültürler ve kimlikler etrafında mekânsal olarak kümelenmesi ve göç sürecindeki tecrübelerin sosyal çevrelerinde paylaşarak yeni göç ağlarının oluşturulması gibi dinamikleri barındırmaktadır. Göçmenler geleneklerini, kültürel değerlerini, belirli normlarını göç edilen hedef ülkeye taşıırken, aynı zamanda göç ettikleri toplumun kültürel dinamiklerinden de etkilenmektedirler (Rapoport vd., 2021, s. 7). Bu bağlamda İstanbul'da yaşayan Moğolistanlı göçmenler, sosyo-kültürel uyum sürecinde çeşitli deneyimler sergilemektedirler.

Dil bariyeri başka ülkeye giden göçmenlerin uyum sürecinde karşılaştıkları en önemli sorunların başında gelir. Özellikle göçmen çocukları açısından dil öğrenme sürecindeki zorluklar büyük bir sorun teşkil etmektedir. Dil bariyeri, göçmen çocukların eğitim sistemine ve toplumsal uyum süreçlerinde olumsuz bir etki yaratmaktadır. Bu bağlamda dil öğrenme problemine bağlı olarak ortaya çıkan iletişim sorunu, eğitim sürecinin dışında veya gerisinde kalan göçmen çocukların toplumsal uyum süreci yavaşlamakta ve dışlanma deneyimleri artmaktadır (Kahraman, 2023, ss. 211-215). Uyum sürecinde dil probleminin özellikle Moğol çocuklar için de ciddi bir sorun olduğu söylenebilir. Bir yandan Türkçe öğrenme sürecinde zorluklar yaşarlarken, diğer yandan aileleri çocuklarının anadillerini unutmamalarını istemektedirler. Bundan dolayı, bazı ailelerin okul yaşı gelen çocuklarını Moğolistan'daki akrabalarının yanına gönderdiği, bazı ailelerin de çocukları okula daha başlamadan İstanbul'da yaptıkları birikimle Moğolistan'a geri döndüklerini belirtmişlerdir. Bununla birlikte, dil probleminin sosyal yaşamda olduğu gibi, sağlık alanında başta olmak üzere, kamu kurumlarında yapılması gerekli işlemlerde de zorluklara yol açtığını dile getirmişlerdir.

“İstanbul’a geldiğim ilk zamanlarda Türkçe bilmiyordum. Bu da beni çok zorluyordu. Öğrenmek için hem evde hem de eğitimlerle destekledim. Yani, dil problemi en büyük problemdi benim için.” (Katılımcı -10).

“Genel olarak İstanbul’da 300 çocuk olduğunu söyleyebilirim ve çocuklar için en büyük uyum problemi dil. Dil problemi yüzünden çocuklar okul yaşı geldiğinde Moğolistan’a akrabaya ya da aile büyüklerinin yanına dönüyor ve tatil zamanlarında anne babalarının yanına geri geliyorlar.” (Katılımcı -11).

“Çocuklar okula başladıklarında büyük bir dil sorunu oluyor, çünkü Türkçe bilmiyorlar. Aile de bilmediği için çocuğun okula başlamadan önce öğrenebileceği bir alan olmuyor. Bu yüzden çoğu Moğol eğer çocuğu varsa okul başlamadan birikimini yapıp geri dönüyor. Ayrıca dil problemi, muayene, hastane işlemleri, yani bürokratik işlemlerde Moğol ailelerin zorluk yaşamalarına neden oluyor. Çünkü derdlerini ifade edemiyorlar” (Katılımcı-13).

Göç sürecinde kültürel farklılıkların en fazla hissedildiği alanlardan biri de yemek kültürünün farklılığıdır. Moğolistanlı göçmenler, İstanbul’daki yemek alışkanlıklarının kendi kültürlerinden farklı olması nedeniyle uyum noktasında çeşitli zorluklar yaşamışlardır. Türk mutfağında kullanılan baharatların yoğunluğu ve yemeklerdeki çeşitlilik, Moğolistanlı göçmenler açısından farklı bir beslenme alışkanlığına uyum sürecini gerektirmektedir.

“Çok fazla kültürel şok yaşadım. Yemek farklılığı çok fazla. Biz genelde etli yemekler yeriz ama İstanbul’da et yemekleri bulmak zor ve pahalı. Ayrıca, mesela bizim orada siyah çay süt ile içilir, ama burada tek başına içiliyor, başlarda bu bile çok garip gelmişti bu bana” (Katılımcı-6).

“Biz genel olarak yeme-içmeye düşkünüzdür ve yemekler hep et ağırlıklıdır. Kış aylarında özellikle at eti tüketilir. Türkiye’de bu mümkün değil ve bu yüzden başlarda yemek konusunda alışkanlıklarımın değişmesi beni zorlamıştı” (Katılımcı-4).

Moğolistanlı göçmenler aynı zamanda kendi kültürlerini de koruma eğilimdedirler. Bu anlamda kendi kültürel miraslarını, geleneklerini ve normlarını korurken ve toplumsal bağ kurmaya çalışırken çeşitli ritüeller gerçekleştirmektedirler. Özellikle Moğolistan’da ulusal bir nitelik taşıyan Naadam, göçmen topluluğu için büyük önem taşımaktadır. Naadam Bayramı’nın Moğolistanlı göçmen topluluğunun Türkiye’de de kutlaması kendi kültürel kimliklerini koruyabilmeleri, sosyal dayanışmalarını artırmalarını ve geleneksel ritüellerini sürdürebilmelerini sağlamaktadır.

“Bizim Naadam bayramımız oluyor. Bu bizim için çok büyük bir bayram. Çünkü Cengiz Han’ın doğumuna ve ulusallığımıza dair bir anlamı

var. Naadam, Temmuz ayında oluyor. Bu yıl Kağıthane’de oldu ve hepimiz oradaydık” (Katılımcı-5).

“Naadam’ın anlamı bizim için oldukça fazladır. Moğol halkı olarak birlikte kutladığımız, güreş, okçuluk ve at binme yarışları yaptığımız ulusal bir bayram. Bunları Türkiye’de de yapabiliyor olmamız bizi çok mutlu ediyor” (Katılımcı-13).

Belirtilmesi gereken bir nokta da Moğolistanlı göçmenlerin göç sonrasındaki kültüre uyum süreçleri, bireylerin etnik ve dini özelliklerine bağlı olarak değişmesidir. Nitekim Müslüman ve Türk kökenli Moğolistanlı göçmenler, farklı etnik ve dini topluluklara mensup Moğolistanlı göçmenlere göre göç sonrası daha hızlı uyum sürecindedirler. Bu nedenle ortak kültürel ve dini referanslar, bireyin toplumsal kabulünde ve sosyal ağlar geliştirmesinde oldukça etkili unsurlardır. Karluk da çalışmasında belirttiği gibi din, dil gibi ortak kültürel unsurlar, göçmenlerin uyumu üzerinde etkili olmaktadır (Karluk, 2022, s. 14).

“Uvs ilinin Tarialan ilçesinde doğup büyüdüm ve Tarialan genel olarak Hoton Türklerinin olduğu bir yer. Biz de Hoton Türküyüz ve Müslümanız. Böyle bir ortamda büyüdüğüm için Türklere ve Türkiye’ye yabancı değildim. Türk Lisesi’nde okudum ve bu nedenle Türkiye’ye yerleştiğimde diğer arkadaşlarıma göre daha kolay ortama uyum sağlayabildim. Çünkü yabancısı olduğum bir kültür değildi” (Katılımcı-3).

“Türküm ve Müslümanım. Bu yüzden Türkiye’ye yerleştiğimde diğer Moğol arkadaşlarıma göre daha az zorluklar yaşadım. Müslümanım ama ritüellerimiz Moğolistan’da daha farklı, Şaman kültürü ile daha yakın. Türkiye’ye geldiğimde Müslüman arkadaşlarımdan birçok şey öğrendim. Aynı dine mensup olmak arkadaşlığı kolaylaştırıyor” (Katılımcı -7).

Naadam gibi kültürel ve dini etkinliklerin göç edilen ülkede gerçekleştirilmesi Moğolistanlı göçmenlerin kimliklerini koruma arzusunu göstermektedir. Kültürel pratiklerin sürdürülmesi, kültürel kimliğin korunması ve dernekleşme faaliyetleri göçmenlerin sosyal ağlarının ve dayanışmanın güçlenmesini sağlamaktadır. Ancak yemek kültüründeki farklılıklar, dil öğrenme sürecindeki zorluklar ve buna bağlı olarak kamu hizmetlerine erişimde yaşanan engeller göç sürecinde yaşanan başlıca zorluklardır. Söz konusu zorluklar dışında, göç edilen kültüre etnik ve dinsel açılardan yakınlık ise göçmenler için avantajlı durumlar oluşturabilmektedir.

4.4. Şişli’de Moğolistanlı Kümelenmesi ve Göçmen Dayanışması

Göç sürecinde akrabalarının ve hemşerilerinin daha önce gelip yerleştiği bölgelerde kümelenip yaşamlarını sürdürmelerinin ve birçoğunun aynı iş kollarında çalışmasının sonucu olarak mekânsal kümeleme gerçekliğini ortaya çıkarmaktadır. Çalışkan ve Kaya, İzmir’deki Suriyeli göçmenlerin kümelenmesinde, sosyo-kültürel ve ekonomik etkenlerin rolünü tespit

etmişlerdir (Çalışkan ve Kaya, 2021, s. 53). Söz konusu durumun Moğol göçmenler için de geçerli olduğunu söylemek mümkündür. Nitekim kültür ve eğitim düzeyleri de birbirlerine benzeyen Moğol göçmenlerinin Şişli'ye yerleşerek kendi aralarında bireysel ve toplumsal aidiyetlerini koruma adına dayanışma ağları oluşturdukları görülmüştür. Kaldık'a göre kente göçle gelen kişilerin kentsel yaşama toplumsal, kültürel ve ekonomik açıdan uyumlarına destek sağlayan temel dinamiklerin başında gelen akrabalık, hemşerilik, komşuluk gibi organik ve sosyal bağlarla oluşturulan dayanışma ağları oluşturur (Kaldık, 2017, s. 140). Bu bağlamda Moğol göçmenlerin ilçede bulunan kendilerine ait lokanta veya restoran gibi mekânlar aracılığıyla iletişim ve sosyal ağlar kurarak bir araya geldikleri, böylesi bir ortamın kendilerinde aidiyet ve güven duygusu oluşturduğu belirlenmiştir.

“Şişli’de en fazla Cengiz Han Restoran’ında bir araya gelinir. Onda da büyük etkinlikler olmaz. Farklı göçmen gruplarıyla okul sayesinde bir ilişkim var ama Şişli çevresinde sadece Moğol olanlar ile birlikte oluyoruz” (Katılımcı -1).

“Çok fazla zorlukla karşılaşmadım çünkü telefon var ve sık sık görüşme şansımız oluyor bu sayede. Bir de çevremde çok fazla bizim oradan tanıdığım var o yüzden kendimi kötü hissetmiyorum burada. Daha güvendeymişim gibi geliyor bana” (Katılımcı -6).

“Komşular ile hiçbir iletişimim yok. Genelde Moğol lokantasına gideriz ya da ofisimize her gün Moğollar gelir, vize için olsun ya da kahve içmek için olsun. Onun dışında da çok fazla iletişimimiz olmaz” (Katılımcı -2).

“Diğer göçmenler iş yerimi buraya, yani Şişli’de açmamda etkisi oldu. Çünkü Moğolistan ve Türkiye arasında ticaret yapıyorum ve genellikle İzzetpaşa, Çağlayan, Okmeydanı ya da Kağıthane gibi tekstil yerlerinde oluyor Moğollar” (Katılımcı -4).

İstanbul’da yaşayan Moğolistanlı göçmenler, mega kentin bazı mahallelerinde bir araya gelerek toplumsal dayanışma ağlarını sürdürmekte, aidiyet duygularını pekiştirmekte ve sosyal ağlar oluşturmaktadır. Lefebvre’ye göre kent, insanları, ekonomik faaliyetleri, sosyal etkileşimleri ve kültürel unsurları bir araya getiren bir mekândır ve toplumsal ilişkilerin yeniden üretilmesi işlevi görmektedir (Lefebvre, 2014, ss. 125-126). Bu nedenle mekân yalnızca fiziksel bir yapı değil, tarihsel, kültürel ve toplumsal dinamikleri de şekillendiren bir özellik taşır. Moğolistanlı göçmenler açısından bakıldığında Şişli İlçesi’nde kümelenilmesi, kültürel kimliklerin koruması ve toplumsal dayanışmanın şekillenmesi açısından son derece kritiktir.

Göçmenlerin dayanışması açısından göçmen sivil toplum kuruluşlarında olan dernekler de önemli bir mekanizmadır. Dernekler

aracılığıyla bir araya gelen göçmenler sosyal ağlarını ve toplumsal dayanışmalarını güçlendirmektedir. Bu kapsamda 2016 yılında kurulan Moğolistan Dayanışma ve Dostluk Derneği, Şişli bölgesinde yaşayan Moğolistanlı göçmenlerin bir araya gelmelerini sağlayan önemli bir yapı olarak ortaya çıkmaktadır. Derneğin kapanmasına rağmen gönüllü çalışmalar devam etmektedir ve bu gönüllü çalışmalar, göçmenler için sosyal destek mekanizmaları olarak varlığını sürdürmektedir.

“2016 yılında Dostluk ve Dayanışma Derneği kurduk ve yıllarca yöneticilik yaptım. Dernek kapandı ama benim ofisimde yine devam ettiriyoruz işimizi. Amacımız yeni gelen arkadaşlarımıza yol göstermek ve birlikte olmak. Çünkü gurbeti hissediyoruz. Dernek olarak Naadam Şenliklerini üstleniyoruz. Ocak ayında da spor faaliyetleri için büyük bir etkinlik düzenliyoruz” (Katılımcı-4).

Abim burada Moğolistan Dostluk Derneği’nde çalışıyordu, sonra bu iş yerini açtı. Moğolistanlı kişiler burada birbirlerini çok kolayca bulur, kim nerede yaşıyor bilir. Çünkü gidilecek yerler burada bellidir. Bir de tekstilde çalışmak için buralarda olurlar genelde. Benim taşınmamda ofisimizin burada olması etkili oldu. Diğerleri de oturma, ikamet izni alabilmek için bize geliyor. Türkçe bildiğimiz için kurumlar ile iletişime kolayca geçebiliyoruz ama bize ikamet izni almak için gelenler bilmediği için tercüme için yardım ediyoruz (Katılımcı-2).

Dernekler, göçmenlerin kültürel ve sosyal anlamda desteklenmesi işlevini üstlenmiştir. Ayrıca kültürel etkinlikler, dil kursları gibi organizasyonlar, göçmenlerin kendi kültürel kimliklerini korumaya ve de yerel toplum ile daha güçlü sosyal etkileşimler kurmalarına yardımcı olmaktadır.

4.5. Sosyal Dışlanma

Göç süreci ve göçmenlik deneyimi, bireyler için hem olumlu hem de olumsuz deneyimleri içerisinde barındıran karmaşık bir yapıdır. Göçmenlerin kentsel mekâna uyumu kişisel deneyimlere ve gündelik yaşam pratiklerindeki farklılıklara göre şekillenmektedir. Gündelik yaşam pratikleri göçmenlerin kentsel mekâna uyum sürecinde önemli bir role sahiptir. Özellikle kentte kurulan sosyal ilişkiler toplumsal uyum konusunda belirleyici bir unsurdur. Komşuluk ilişkileri göçmenlerin sosyal ağlarının güçlenmesini ve toplumla kaynaşmasını sağlayan önemli bir faktördür. Komşuluk hem mekânsal hem de toplumsal yakınlığın öznesidir (Koyuncu, 2014). Bu nedenle göçmenlerin komşuluk ilişkilerinin zayıf olması durumunda sosyal dışlanma hissi artmakta ve uyum sürecinde zorluklar yaşamalarına neden olmaktadır. Şişli’de yaşayan Moğolistanlı göçmenler açısından komşuluk ilişkilerinin zayıflığı dışlanmayı derinleştirmektedir.

“Tanıdığım Türk hiç yok. Şişli’de zaten kimse ile sosyal bir ilişkim ya da iletişimim yok. Okuldaki zamanlarda da herkesin kendi arkadaş grubu var ve Türkçem de iyi olmadığı için çok uyum sağlayamıyorum” (Katılımcı-12).

Katılımcı 12’nin ifadesinden de hareketle diğer topluluklarla olan ilişkinin yetersizliği göç sürecinde sosyal dışlanma riskini de beraberinde getirmektedir. Sosyal dışlanma, göçmenlerin toplumun diğer üyeleri tarafından ekonomik, kültürel, siyasi ve mekânsal açılardan dışlanmasını ifade eden çok boyutlu bir kavramdır (Ekiz Gökmen ve Dedeoğlu, 2023, s. 263). Göçmenlerin dil ve kültür ve fiziksel farklılıkları sosyal dışlanmanın önemli nedenleri arasındadır. Aynı zamanda toplum içerisindeki göçmen karşıtı söylemler ve toplumsal önyargılar da sosyal dışlanmayı derinleştirmektedir.

“Son zamanlarda özellikle seçim sonrasında devlet politikaları bence halkı kışkırtmaya başladı. Halk yabancılara karşı daha öfkeli ve cevap verirken bunun karşılığının ne olacağını tahmin edemiyorsun ve karşıdaki hatalı olsa bile haklı çıkacağını da çok iyi biliyorsun. Dışlanma ve karşıtlık giderek artıyor ve yabancılarda artık büyük oranda korku ve isteyerek geri dönme başladı” (Katılımcı-8).

Göçmen karşıtlığının son dönemlerde arttığını ve bu durumun göçmen topluluklarında güvensizlik hissini derinleştirdiğini söylemek mümkündür. Göçmen karşıtı söylemler ve devlet politikalarındaki değişimler göçmenlerin dışlanmalarına ve kendilerini güvende hissetmemelerine neden olmaktadır. Bu durumun göçmenlerde geri dönme eğilimlerini artırdığını söylemek mümkündür.

Göçmenlerin sosyal dışlanma deneyimleri yalnızca göçmen karşıtı söylemler ile sınırlı değildir. Sosyal dışlanma özellikle COVID-19 pandemisi sürecinde giderek karmaşık bir hale gelmiştir. Özellikle Asya kökenli göçmenler, fiziksel görünüşleri nedeniyle ırkçılık ile karşı karşıya kalmışlardır.

“Ben birebir yaşadığımı hatırlamıyorum ama Covid-19 zamanında Çinli sanıp dışlanmalar çok yaşandı. Şu anda ise genel anlamda hükümet ve iç dinamiklerin kışkırtmaları sonucunda büyük bir göçmen karşıtlığı var, sadece Moğollar için değil bu. Ama göçmen karşıtlığı o kadar arttı ki, birçok Moğol geri gönderme merkezi göndermeden kendisi dönmek istiyor” (Katılımcı-4).

COVID 19 pandemisi sürecinde uluslararası göçmenler, özellikle fiziksel görünüşleri nedeniyle damgalama ve dışlayıcı tutumlara daha sık maruz kalmışlardır. Salgın hastalıklar dönemlerinde göçmen gruplarının bedenleri üzerinden kurulan dışlayıcı söylemler, sosyal damgalanmanın belirgin biçimlerinden biridir. Bu dönemde ortaya çıkan damgalamalar, damgalanan gruplar üzerinde psikolojik ve sosyal etkiler yaratmıştır (Ertem, 2020, s.137). Katılımcının ifadelerinden de anlaşılabacağı gibi, COVID-19

pandemi sürecinde bedensel görünümünden (çekik gözlü olma gibi) kaynaklı olarak, Moğolistanlı göçmenlere yönelik genelleyici ve de dışlayıcı yaklaşımların arttığı açıkça görülmektedir. Bu durumub Moğolistanlı göçmenlerde dışlanmışlık hissini derinleştireceği açıktır.

Kısacası, yeni fırsat arayışı ve yükseköğretim olanakları, Moğolistanlı göçmenlerin İstanbul'a göç etmelerindeki temel nedenleridir. Ancak göçmenlerin İstanbul'da yaşamak üzerine uzun vadeli planlarının olmadığı, sosyal dışlanma, toplumsal ilişkilerin yetersizliği, ekonomik zorluklar ve bürokratik engeller nedeniyle geri dönüş eğiliminde oldukları söylenebilir.

5. SONUÇ

İnsanlık tarihi boyunca süregelen göç hareketliliği, günümüzde de var olan bir olgudur. Göçün nedenleri arasında ekonomik krizler, yoksulluk, siyasi anlaşmazlıklar, toplumsal çatışmalar ve daha iyi bir yaşam arayışı gibi faktörler yer almaktadır. Göç, tüm bu alanlarda değişim ve dönüşümleri de beraberinde getirmektedir. Nitekim göçmenler ile yerel toplum arasındaki ilişki karşılıklı etkileşim içinde gelişmektedir ve bu süreç göçmenler açısından çoğu zaman zorluklarla doludur. Göç, sadece fiziksel bir yer değişimi olmanın ötesinde kültürel ve toplumsal bir etkileşimdir. Bu kültürel ve toplumsal etkileşim, bazen zorlayıcı bir uyum sürecine neden olurken, bazen de yeni kültürel pratiklerin oluşumunu sağlamaktadır. Buna rağmen göçmenler çoğu zaman kendi kimliklerini koruma eğiliminde olup, bu durum uyum ve yerel toplum ile etkileşim konusunda zorluklar yaratmaktadır. Bu noktada göç politikalarının çok kültürlülüğü benimseyen, kapsayıcı bir yaklaşım ile oluşturulması gerekmektedir.

Moğolistan'da 2000'li yıllarda yaşanan ekonomik krizler, Türkiye'nin vize muafiyet politikaları Türkiye'ye yönelik göç hareketliliğini hızlandırmıştır. Moğolistanlı göçmenler ekonomik nedenler ve refah bir yaşam istediği nedeniyle Türkiye'ye göç etmektedir. Bunun yanı sıra Türkiye'nin yabancı öğrenci bursları ve eğitim fırsatları, eğitim amaçlı öğrenci göçünü ortaya çıkarmaktadır. Gerçekleştirilen yükseköğretim sınavları ve sağlanan çeşitli burslar öğrenciler için cezbedicidir. Aynı zamanda ulaşılabilirlik ve Türkiye'de bir yakınlarının bulunması nedeniyle de uluslararası öğrenci göçleri hızlanmaktadır. Bir başka açıdan ise Moğolistanlı göçmen ailelerin bazıları, burada doğan çocuklarının kendi dillerinde eğitim alamama endişesiyle tersine göç etme eğilimindedirler. Dolayısıyla, saha araştırmasına dayanan bu çalışmanın en dikkat çekici saptamalardan birisi, eğitimin göç sürecinde olumlu ve olumsuz yönlerinin olduğu, yani çift yönlü işlevsellik gösterebildiğidir.

Bu çalışma, önemli bir nüfusu İstanbul'un Şişli İlçesi, İzzetpaşa Mahallesi'nde yaşayan Moğolistanlı göçmenlerin ekonomik anlamda ciddi sorunlar ile karşı karşıya kaldıklarını göstermektedir. Kayıt dışı çalışma, sosyal ve sağlık güvencelerinden yoksun olma ve ucuz iş gücü olarak düşük

ücrete çalıştırılmaları başlıca sorunlardır. Bu anlamda Türkiye'deki göçmen istihdamına yönelik politikalar yetersiz kalmakta ve bu durum göçmenlerin kayıt dışı biçimde iş gücü piyasasına eklemlenmesine neden olmaktadır. Kayıt dışı çalışmanın önüne geçilmesi, sosyal ve sağlık güvencelerini sağlanması alınabilecek önlemlerdir. Ayrıca güncel vize politikalarının da gözden geçirilmesi gerekmektedir.

Ekonomik zorlukların yanı sıra Moğolistanlı göçmenler sosyal dışlanmaya da maruz kalmaktadırlar. Göçmen karşıtı söylemler ve toplumsal önyargılar, göçmenlerin yerel toplum ile etkileşimini zorlaştırmaktadır. Bu durum göçmenlerin kendi topluluklarıyla iletişim halinde olmalarına ve böylece kapalı bir topluluk oluşturmalarına yol açmaktadır. Bu durumun yol açtığı dil öğrenme süreci de büyük bir sorunu oluşturmaktadır. Türkçe bilmeyen göçmenler, gündelik yaşamlarında ve resmi işlemlerinde sorun yaşamaktadırlar. Aynı zamanda dil engeli, komşuluk ilişkilerinin gelişimini ve toplumsal etkileşimi olumsuz yönde etkilemektedir. Bir diğer ifadeyle, dil bariyeri, göçmenler ile yerel toplum arasındaki sosyal mesafenin artmasına ve sosyal dışlanmanın önüne geçilememesine neden olmaktadır. Sosyal kapanmanın devam etmesi, göçmenlerin sürekli olarak kendi kimliklerini koruyarak göç edilen ülkede varlıklarını devam ettirmelerine ve mekânsal kümelenmelerine yol açmaktadır.

Bununla birlikte, bazı yerel yönetimlerin göçmenlerin toplumsal etkileşimleri ve kültürel miraslarını devam ettirebilmeleri konusunda destekleyici çalışmalarda bulunduklarını söylemek mümkündür. Örneğin, Kağıthane Belediyesi gibi yerel yönetimler, uluslararası göçmenlerin kültürel etkinliklerine destek vermektedir. Bu kapsamda her yıl Temmuz ayında gerçekleştirilen Naadam Festivali gibi kültürel etkinlikler, Moğolistanlı göçmenlerin kendi kültürel kimliklerini devam ettirmelerine ve yerel toplumun bu kültürleri tanımalarına olanak sağlamaktadır.

Özetle, İstanbul'daki Moğolistanlı göçmenler, göçmen karşıtlığı, dışlanma, sosyal güvence yoksunluğu ve dil bariyeri gibi etkenler nedeniyle, mekânsal ve toplumsal etkileşim çerçevelerinde bazı sorun yaşamaktadırlar. Bu durum, göçmenlerin sosyal hayata katılımlarını engellemekte, kültürel uyum süreçlerini zorlaştırmaktadır. Göçmenlerin yaşadığı sosyal dışlanma, onların toplumsal uyumunu zorlaştırırken, aynı zamanda toplumsal ve kültürel etkileşim fırsatlarını da kısıtlamaktadır. Dolayısıyla, göç politikalarının çok kültürlü toplumsal yaşamı destekleyecek şekilde yeniden düzenlenmesi, göçmenlerin yerel toplum ile daha sağlıklı biçimde uyumlanması konusunda oldukça faydalı olacaktır. Kültürel çeşitliliğin desteklenmesi, çok kültürlü toplumsal yaşamı, mekânsal ve sosyo-kültürel etkileşimi güçlendirecektir.

ÇIKAR ÇATIŞMASI BEYANI

Yazarların herhangi bir çıkara dayalı ilişkisi bulunmamaktadır.

ETİK ONAY/KATILIMCI ONAMI

Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etik Kurul Başkanlığı tarafından 24/10/2023 tarihinde etik kurul onayı alınmıştır.

MADDİ DESTEK

Çalışma için herhangi bir maddi destek alınmamıştır.

YAZAR KATKILARI

Bu araştırma ve araştırma ile ilgili tüm aşamalar yazarlar tarafından yürütülmüştür.

KAYNAKÇA

- Akaha, T. (2006). Cross border migration in Northeast Asia: Implications for Mongolia. *The Mongolian Journal of International Affairs*. 13, 42-59.
- Akçay, S. T. (2022). *Toplumsal cinsiyet ve emek denetimi: Tekstil sektörü örneği*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Denizli: Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Albayrak, F. (2015). Moğolistan’da Türklük bilimi çalışmaları üzerine açıklamalı bir kaynakça denemesi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*. 4(3), 918-954.
- Barışık, S. (2020). Göç kavramı, tanımı ve türleri. S. Barışık (Ed.), *Küreselleşen Dünyada Fırsat Eşitliği Arayışında Uluslararası Göç ve Türkiye’nin Suriye Deneyimi* (ss. 1-25). Ankara: Gazi Kitabevi.
- Biehl, K. S. (2014). Migration, urban space and diversity: A Case from Istanbul. *Insight Turkey*. 16(4), 55-63.
- Braun, V. ve Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*. 3(2), 77 – 101.
- Castles, S. ve Miller, M. J. (2008). *Göçler Çağı-Modern dünyada uluslararası göç hareketleri* (B. U. Bal ve İ. Akbulut, Çev). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Çalışkan, A. ve Kaya, G. (2021). Suriyeli mültecilerin sosyo-mekansal kümelenmelerin İzmir özelinde analizi: M. Bulut, C. Aksoy Sugiyama, K. Şahin (Ed.), *The Different Approaches of Academic Disciplines to the Phenomenon of Migration* (ss. 32-56). Ankara; Bilgin Kültür Sanat Yayınları.
- Çobanoğlu, Ö. (2017). Moğolistan Türkolojisi üzerine bazı tespitler. *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 5(10), 202-206.
- Dedeoğlu, S. ve Gökmen, Ç. E. (2023). *Göç ve sosyal dışlanma*. Ankara: Efil Yayınevi.
- Dağışan, E. ve Aydın, S. (2017). Göçün sosyal hayata yansımaları: 93 Harbi Dönemi’nde Oltu’dan Tokat’a bir göç hikayesi. *Geçmişten Günümüze Göç I* (ss.737-745). Samsun: Canik Belediyesi Kültür Yayınları.
- Dündar, F. (2022). Türkiye’de yaşayan Kırgızların kimlik ve aidiyet algısı: Ulus ötesi vatandaşlık tartışmaları. *Orta Asya ve Kafkasya Araştırmaları*. 27(1), 55-73.
- Ekiz Gökmen, Ç. ve Dedeoğlu, S. (2023). Uluslararası göçmenlerin sosyal dışlanması. G. Kaya (Ed.), *Cumhuriyetin Göçlerle Dolu 100 Yılı: 100 Başlıkta Göç Yazıları* (ss. 263-270). İzmir: Cem Yayınevi.
- Erdene-Ochir, T. (2022). *Evolution of mongolian national security strategy and foreign policy: Objectives, opportunities, challenges and potential applicability*. (Yayımlanmış yüksek lisans tezi). Naval Postgraduate School.

- Ertem, M. (2020). COVID 19 damgalama ölçeğinin Türkçe'ye uyarlanması: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*. 5(2), 75-83.
- International Organization for Migration. (2019). Baseline assessment in Istanbul province. *Analysis Report May-July 2019*. Ankara.
- İçduygu, A. (2003). *Irregular migration in Turkey*. Cenevre: Uluslararası Göç Örgütü.
- Kahraman, F. B. (2023). Uluslararası öğrenci göçü. G. Kaya (Ed.), *Cumhuriyetin göçlerle dolu 100 Yılı: 100 başlıkta göç yazıları* (ss. 49-55). İzmir: Cem Yayınevi.
- Kalan, E. (2021). Arafta kalmış bir Türk halkı Hotonlar: Dünyü, bugünü ve yarını. E. Şan (Ed.), *Toroslardan Tanrı Dağlarına genel Türk tarihi araştırmalarına adanmış bir ömür Prof. Dr. Gülçin Çandarolu'na 75. yaş armağanı* (ss. 491-502). İstanbul: Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayınları.
- Kalan, E. (2021). Toplumsal ve demografik yapı. O. E. Aslan (Ed.), *Moğolistan: Devlet ve toplum* (ss. 109-140). Türk İdari Araştırmalar Vakfı İktisadi İşletmesi.
- Kaldık, B. (2017). Kırsal bölgelerden kentlere göç eden bireylerin kentlere etkileri. F. Beşel ve F. Yardımcıoğlu (Ed.), *Yerel yönetimler üzerine seçme yazılar* (ss. 127-144). Sakarya: Beşiköprü Yayınları.
- K A. C. (2022). Göçmenlerin uyum ve bütünleşme sürecinde kültürel mesafe. *Toplum ve Kültür Araştırmaları Dergisi*, 10, 1-24.
- Koyuncu, A. (2014). Gündelik hayatta komşuluk. A. Koyuncu (Ed.), *Komşuluk kültürü*. (ss. 11-24). Ankara: Hece Yayınları.
- Köşk, U. C. ve Özbek, Ç. (2017). Küreselleşme ve uluslararası göç ilişkisinde değişen göçmen algısı. *Researcher*. 5(1), 247-265.
- Lee, E. (1966). A Theory of migration. *Demography*. 3(1), 47-57.
- Lefebvre, H. (2014). *Mekânın üretimi* (I. Ergüden, Çev.). İstanbul: Sel Yayınları.
- Mayer, B. (2014). The rights of Mongolia's internal migrants under international law: Climatic, domestic and commercial responsibilities. *Mongolia's Internal Migrants*. 7(1), 197-219.
- Radvan, B. (2019). Üçüncü komşu politikası: Bazı düşünceler. *Asya Araştırmaları Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*. 3(1), 1-18.
- Rapoport, H., Sardoschau, S., & Silve, A. (2021). Migration and cultural change. *IZA Institute of Labor Economics*. (14772): 1-62.
- Sever, M. (2015). *Türkiye'yi hedef alan yasadışı göçmenler: İstanbul örneği*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Sezen, S. (2020). Moğolistan’da anayasal düzen ve devlet örgütlenmesi. *Doğu Asya Araştırmaları Dergisi*, 3(6), 1-32.
- Subanova, A. (2013). Türkiye’deki Kırgız ve Kazak kökenli göçmen girişimciler üzerine bir alan araştırması. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Südaş, İ. (2005). Türkiye’ye yönelik göçler ve Türkiye’de yaşayan yabancılar: Alanya örneği. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İzmir: Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Tekin, M.K. (2022). Dünyada ve Türkiye’de Uluslararası Öğrenci Hareketliliğinin Mekânsal Perspektiften İncelenmesi. *Ege Coğrafya Dergisi*, 31(1), 139-154.
- Türk, Ö. F. (2013). Moğolistan’ın jeopolitiği, ekonomisi ve dış politika stratejisi. *Bilge Strateji*, 5(9), 105-123.
- Tsogtsaikhan, B. (2008). Demographic changes and labor migration in Mongolia. *PECC-ABAC Conference on “Demographic Change and International Labor Mobility in the Asia Pacific Region: Implications for Business and Cooperation” in Seoul, Korea on March 25-26*. Ulaanbaatar.
- Ulziisaikhan, U. (2018). *Moğolistan’da sosyal koruma bağlamında aile politikaları*. (Yayımlanmış yüksek lisans tezi). İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Erder, S. (2020). Bekleme odası’nda göç araştırması yapmak, göç ve kent sorunsalı, Y. Ahi, M.N. Gültekin, M. Açıkgöz (Eds.). *Göç ve kent etkileşimleri* (ss. 15-23), Ankara: Nika Yayınevi.
- www.aa.com.tr, İçişleri Bakanı Yerlikaya: 9 Aralık’tan bu yana 81 bin 576 Suriyeli ülkesine döndü. 29.01.2025, <https://www.aa.com.tr/tr/politika/icisleri-bakani-yerlikaya-9-araliktan-bu-yana-81-bin-576-suriyeli-ulkesine-dondu/3465568>.
- www.istanbul.goc.gov.tr. İstanbul İlinde Bulunan Yabancılar Hakkında Basın Açıklaması (18.06.2023), <https://istanbul.goc.gov.tr/istanbul-ilinde-bulunan-yabancılar-hakkında-basın-aciklamasi-18062023>.
- İstanbul Büyükşehir Belediyesi. (2023). Şehir haritası. www.sehirharitasi.ibb.gov.tr, 2023